

BAZA PODATAKA PODRUČJA ĐERDAP

CENTRE FOR TOURISM RESEARCH AND STUDIES
CENTAR ZA ISTRAŽIVANJA I STUDIJE TURIZMA

SENSE Program podrške organizacijama civilnog društva u oblasti zaštite životne sredine

IMPRESSUM

IZDAVAČI:

CENTRE FOR TOURISM RESEARCH AND STUDIES
CENTAR ZA ISTRAŽIVANJA I STUDIJE TURIZMA

CENTAR ZA ISTRAŽIVAČKE I RAZVOJNE PROJEKTE

DIZAJN: Adam Šljivo

ŠTAMPA: "Impress Solutions" doo, Novi Sad

REGIONAL ENVIRONMENTAL CENTER

OVAJ PRIRUČNIK NASTAO JE U OKVIRU PROJEKTA: "Izgradnja održive budućnosti za zaštićena područja Srbije", realizovan uz podršku SENSE Programa podrške organizacijama civilnog društva iz oblasti zaštite životne sredine u Srbiji, koji sprovodi Regionalni centar za životnu sredinu (REC). Program finansira Švedska agencija za međunarodni razvoj i saradnju (SIDA).

SADRŽAJ

UVOD.....	1
ZNAČAJ PODRUČJA ĐERDAP.....	3
Površina i granice područja.....	4
POSEBNE NAMENE PODRUČJA ĐERDAP.....	6
Prirodna baština.....	8
Kulturna baština.....	15
Reljefne i klimatske karakteristike.....	17
Stanje komunalne i društvene infrastrukture	20
EKONOMSKI POTENCIJALI	28
Privreda.....	28
Poljoprivreda.....	30
Šumarstvo	32
Turizam.....	33
DEMOGRAFSKE I SOCIJALNE KARAKTERISTIKE	34
Javni sektor.....	36
SMERNICE IZ RAZVOJNIH DOKUMENATA	37

UVOD

LEADER pristup zasnovan na jednoj oblasti-teritoriji, odnosi se na male, homogene, socijalno koherentne teritorije, koje se često karakterišu zajedničkom tradicijama, lokalnim identitetom, sa osećajem pripadnosti ili zajedničkim potrebama i očekivanjima, kao ciljane oblasti za sprovođenje zajedničke razvojne politike.

Imajući određenu oblast-teritoriju kao referencu, omogućava se prepoznavanje lokalnih prednosti i slabosti, pretnji i prilika, unutrašnjih potencijala i identifikacija glavnih uskih grla za održivi razvoj. Zasnovanost na oblasti-teritoriji, u osnovi predstavlja lokalni pristup.

Lokalni, odnosno teritorijalni pristup ima šanse da bolje funkcioniše nego drugi pristupi, jer omogućava da akcije budu prilagođene, određene preciznije kako bi odgovarala stvarnim potrebama i lokalnim komparativnim prednostima. Odabrana oblast-teritorija mora imati dovoljan nivo koherentnosti i kritičnu masu u smislu ljudskih, finansijskih i ekonomskih resursa, kako bi održivost lokalnih razvojnih strategija bila podržana. Pri tome, oblast-teritorija ne mora da odgovara prethodno utvrđenim administrativnim granicama.

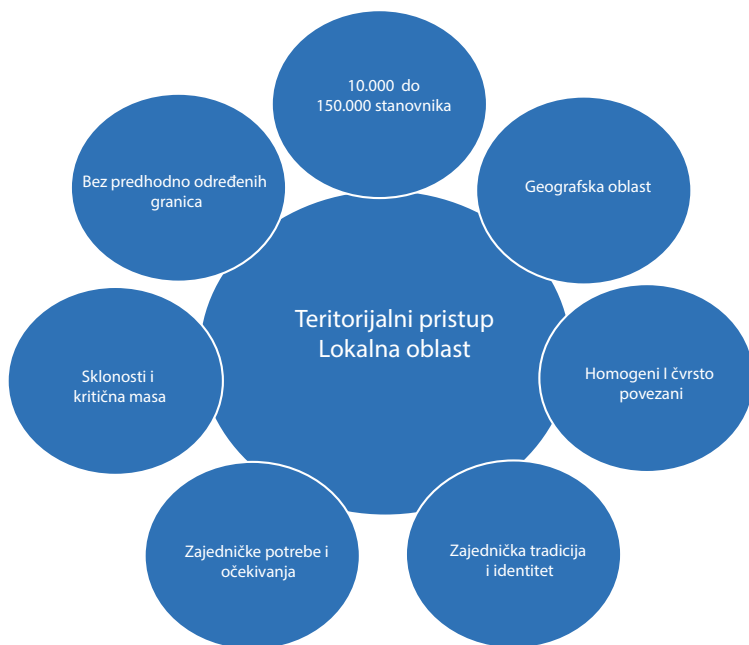
Pošto je LEADER pristup zapravo multisektorski pristup zasnovan na teritoriji, definisanje LAG teritorije predstavlja veoma važan korak. Kao ciljna oblast za implementaciju politike, trebalo bi odrediti jednu geografski homogenu, socijalno kohezivnu teritoriju sa zajedničkim tradicijama, lokalnim identitetom, i sa osećanjem pripadanja ili zajedničkih potreba i očekivanja njenih stanovnika. To će pomoći da se prepoznaju lokalne snage i slabosti, pretnje i prilike, endogeni potencijal i identifikacija ključnih „uskih grla“ kada se govori o održivom razvoju. „Zasnovan na oblasti“, ustvari znači: određena teritorija na subregionalnom nivou.

Kada se definiše LAG teritorija, neophodno je dobro izbalansirati kritičnu masu i koherentnost, drugim rečima, humane, finansijske i ekonomske resurse koji će podržati strategiju održivog razvoja i zajedničke osobenosti.

To bi trebalo da kreira dovoljno snažnu vezu kojom bi se interesne grupe motivisale da međusobno sarađuju i da se ta saradnja podrži, što bi vodilo razvoju date oblasti-teritorije ka ostvarenju zajedničke vizije i zajedničkih ciljeva razvoja. Broj stanovnika na LAG teritoriji se može kretati između 10000 i 150000. LAG formira jednu celinu, koja je geografski nepodeljena, i ne sme da postoji preklapanje teritorija LAG-ova.

Seoske zajednice i ljudi koji žive na selu i okolnim oblastima, predstavljaju fundamentalne socijalne entitete u ruralnim oblastima. LAG teritorija se vrlo često opisuje listom integralnih seoskih teritorija. Tako, LAG granice ne bi trebalo da presecaju granice naselja, gradova i sela.

LEADER pristup zasnovan na jednoj oblasti-teritoriji, može se dati u grafičkom prikazu karakteristika i uslova LAG teritorije:

ZNAČAJ PODRUČJA ĐERDAP

Područje Đerdapa je geografska celina, zaštićeno područje, prirodno dobro posebne vrednosti, odnosno dobro od opšteg interesa. Đerdap je područje koje se odlikuje posebnim vrednostima i odlikama od ekološkog, naučnog, obrazovno-vaspitnog, turističkog i zdrastveno-rekreativnog značaja.

Značaj područja Đerdap ogleda se, pre svega u značaju zaštićenog područja Nacionalnog parka Đerdap. Nacionalni park Đerdap ustanovljen je za IBA, IPA i PBA područje i kao deo mreže EMERALD područja.

Područje Nacionalnog parka nalazi se na Preliminarnoj listi za Svetsku kulturnu i prirodnu baštinu (UNESCO), kandidovano za rezervat biosfere (MaB), i nalazi se na listi karpatskih područja (Konvencija o zaštiti i održivom razvoju Karpata).

Značaj područja Đerdap ogleda se i u:

- raznovrsnim kulturnim vrednostima od međunarodnog značaja i značaja za podunavske zemlje i Srbiju: arheološka nalazišta iz perioda neolita (Lepenski vir), rimski put i most u Đerdapu i rimska utvrđenja (Diana i druga potopljena utvrđenja rimskog Limesa); srednjevekovna utvrđenja (Golubac, Fetislam) i manastiri, ostaci rudarenja iz praistorije i rimskog perioda (Kraku Lu Jordan i Rudna glava), očuvane celine i objekti narodnog graditeljstva i drugo materijalno i nematerijalno kulturno nasleđe;
- deonici Panevropskog transportnog koridora VII, sa značajnim, ali nedovoljno iskorišćenim potencijalima međunarodnog vodnog puta E80 – Dunav;
- vodoprivrednom infrastrukturuom, koja se oslanja na hidroenergetske potencijale Dunava, sa dve postojeće hidroelektrane „Đerdap I” i „Đerdap II”;
- najatraktivniji prostor prioritetne turističke destinacije Donje Podunavlje;
- granični pojas prema Republici Rumuniji u dužini od oko 115 km sa postojećim i planiranim graničnim prelazima.

Površina i granice područja

Područje Đerdap, koje je i zaštićeno područje, jedinstveno je geografsko područje sa površinom od 1542 km², koja obuhvata: Nacionalni park Đerdap, površine od oko 637 km², na delovima teritorije opština: Golubac, Majdanpek i Kladovo, kao i teritorije van Nacionalnog parka, površine oko 904 km² na delovima teritorije opština Golubac, Kladovo, Majdanpek, Negotin i Kučevo sa značajnim turističkim funkcijama turističke destinacije Donje Podunavlje.

Područje Đerdap, prostire se na delovima teritorija opština Golubac i Kučevo, (Braničevski upravni okrug), Majdanpek, Kladovo i Negotin (Borski upravni okrug). Obuhvata 26 katastarskih opština i 27 naselja u kojima živi oko 42.000 stanovnika (popis 2002).

Područje Đerdap obuhvata prostor površine od oko 1542 km² na delovima teritorije: opštine Golubac (5 KO): katastarske opštine Golubac, Brnjica, Dobra, Dvorište i Krivača; opštine Kučevo (2 KO): katastarske opštine Radenka i Voluja; opštine Majdanpek (8 KO): katastarske opštine Boljetin, Donji Milanovac, Golubinje, Majdanpek, Rudna Glava, Mosna, Topolnica i Miroč; opštine Kladovo (9 KO): katastarske opštine Tekija, Sip, Davidovac, Kladušnica, Kladovo, Petrovo Selo, Manastirica, Podvrška i Velika Kamenica; opštine Negotin (2 KO): katastarske opštine Urovića i Vratna.

Područje Đerdap, prostire se pravcem zapad-istok, u fizičko-geografskom smislu obuhvata brdsko-planinsko područje Đerdapske klisure sa delom Đerdapskog jezera i planinskim masivima Šomrde, Liškovca i Miroča, u visinskim zonama od oko 40 (istočno od Kladova) do oko 930 m n.v (na vrhu Gavran, jugozapadno od Rudne Glave).

1. Golubački grad
2. Bojana
3. Bosman-Sokolovac
4. Čoka Njalta sa Pesačom
5. Lepenski vir
6. Kanjon Boljetinske reke - Greben
7. Tatarski vis
8. Šomrda
9. Ciganski potok
10. Veliki i Mali Štrbac sa Trajanovom tablom

Legenda:

	Nacionalni park
	Zaštitna zona
	Rezervati prirode

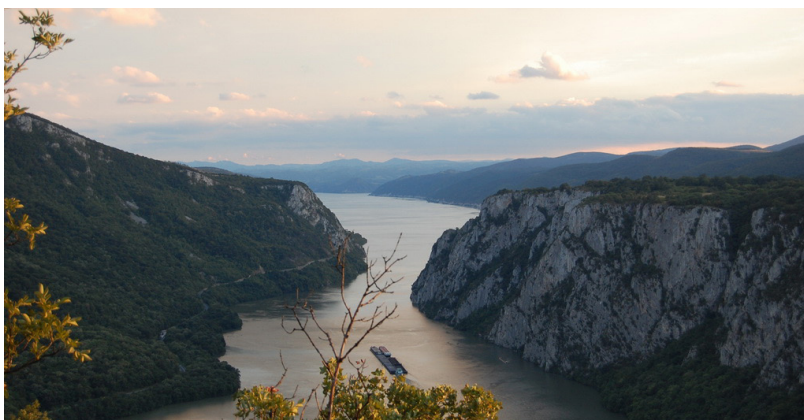

POSEBNE NAMENE PODRUČJA ĐERDAP

Na osnovu odredbi Postornog plana Republike Srbije, područje Đerdap se izdvaja po prostornim namenama i razvojnim karakteristikama:

- Područje Đerdap, prema karakterističnim geografskim, istorijskim, funkcionalnim i kulturnim karakteristikama pripada prostornoj celini Istočne Srbije, kao celini izuzetnih prirodnih i kulturnih odlika, ali teško ugroženih demografskih potencijala, sa značajnim problemom obnove demografske strukture, bogatim biološkim i kulturnim diverzitetom, uz značajan hidropotencijal reka.
- Područje Đerdap pripada Dunavskoj razvojnoj osovini od primarnog značaja u Srbiji, odnosno širem prostoru koji je funkcionalno upućen ili povezan na reku Dunav, sa mogućnostima transgranične saradnje sa Rumunijom u zaštiti prirodnih i kulturnih dobara (naročito povezivanje područja Nacionalnog parka Đerdap i Parka prirode Portile de Fier). U okruženju područja Đerdap su regionalni centri Požarevac i Zaječar. Područje Đerdap se nalazi van funkcionalnih urbanih područja.
- Donje Podunavlje definisano je kao prioriteta turistička destinacija sa manjim učešćem celogodišnje ponude. U prioritete do 2016. godine svrstan je turing pravac koridora Dunav, koji obuhvata: putne turing pravce (putevi kulture, putevi vina, Rimski limes, biciklistička ruta, pešačka ruta i dr.) i plovne turing pravce.
- Koridor VII, međunarodni plovni put Dunavom, predstavlja potencijal za transnacionalnu saradnju Republike Srbije kroz brojne inicijative koje tretiraju strateške teme zaštite i razvoja na području Podunavlja, evroregiona i dr.

- Najveći deo područja Đerdap svrstano je u područja veoma kvalitetne životne sredine. U područja zagađene i degradirane životne sredine svrstava se urbano područje Majdanpeka, a u područja ugrožene životne sredine rečna pristaništa na Dunavu. Prekogrančna zagađenja imaju uticaja na zagađivanje voda Dunava i kvalitet vode Đerdapskog jezera.
- Za sticanje međunarodnog statusa zaštite predlaže se Đerdap za upis u Listu rezervata biosfere MAB i Listu svetske kulturne i prirodne baštine UNESCO. U cilju jačanja prekogranične saradnje Srbije u oblasti zaštite prirode, poseban značaj ima područje Đerdap.
- U prioritetna kulturna područja koja treba da uživaju poseban status svrstano je priobalje Dunava sa praistorijskim lokalitetima, rimskim limesom i srednjovekovnim tvrđavama (Golubac, Lepenski Vir, Diana, Pontes).

Prirodna baština

Živi svet područja Đerdap odlikuje se visokim stepenom specijske i ekosistemske raznovrsnosti.

Flora Đerdapa je predstavljena sa oko 1.100 taksona (vrsta i podvrsta) viših biljaka, među kojima poseban značaj imaju reliktna, endemična, retke i ugrožene vrste dendro i zeljaste flore: mečja leska (*Corylus colurna*), orah (*Juglans regia*), jorgovan (*Syringa vulgaris*), maklen (*Acer monsessulanum*), pančičev maklen (*Acer intermedium*), koprivić (*Celtis australis*), zelenika (*Ilex aquifolium*), kostrika (*Ruscus aculeatus*), tisa (*Taxus baccata*), kavkaska lipa (*Tilia caucasica*), srebrna lipa (*Tilia argentea*), lovorolisni jeremičak (*Daphne laureola*), portugalska vijošnica (*Parietaria lusitanica*), tatarski kupus (*Crambe tatarica*), gospina paučica (*Cypripedium calceolus*), beli bun (*Scopolia carniolica*), kladofski karanfil (*Dianthus giganteiformis*), češljasta hajdučica (*Achillea ochroleuca*), divlji garufalić (*Dianthus diutinus*), pobarica (*Elatine triandra*), peščarsko smilje (*Helianthus arenarium*), vodena jagorčevina (*Hottonia palustris*). Značajna koncentracija navedenih zeljastih biljaka, koje su u Srbiji krajnje ugrožene, nalazi se na peskovima u okolini Kladova. Neke vrste biljaka, čija su staništa bila u Đerdapskoj klisuri i njenom zaleđu (banatski šafran, pljosnata prečica, bahofenova čestoslavica), iščezle su iz Srbije u zadnjih 50 godina, neke od njih zbog potapanja staništa đerdapskom vodoakumulacijom. Među iščezlim vrstama je i poznata đerdapska ili mađarska lala (*Tulipa hungarica*), striktni endemit Đerdapske klisure, čija je mala subpopulacija u Rumunija sačuvana i može dati materijal za reintrodukciju.

Vegetacija područja Đerdap je predstavljena sa 70 biljnih zajednica, od kojih preko 50 čine šumske i žbunaste asocijacije, a među njima je 35 reliktnog tipa, dok njih 15 predstavljaju reliktna polidominantne zajednice bogatog florističkog sastava. Sa tim biljnim zajednicama koje su svrstane u pet razvojnih serija, Đerdapska klisura je jedinstven refugijum reliktna vegetacije hrastovog pojasa Srbije. Na osnovu florističkih vrednosti, delovi planskog područja su svrstani u listu međunarodno značajnih biljnih područja (IPA).

U fondu životinjskog sveta područja Đerdap najbogatija je fauna ptica predstavljena sa oko 170 vrsta od kojih 110 predstavljaju gnezdarice. Posebno značajne su: ćubasti gnjurac, veliki vranac, mali vranac, labud grbac, divlja patka, riđoglava patka, ćubasta patka, patka dupljašica, mali ronac, osičar, belorepan, zmijar, orao kliktaš, suri orao, patuljasti orao, sivi soko, leštarka, prdovac, golub dupljaš, ćuk, buljina, bela čiopa, gorska lasta, daurska lasta, senica šljivarka, gak, riđovati gnjurac, žuta čaplja, čegrtuša, patka njorka, eja močvarica, vivak, obična čigra, belobrkica čigra, kukumavka, pčelarica, modrovrana, bregunica, obična beloglaza, rusi svračak, sivi svračak.

Teriofauna, odnosno fauna sisara predstavljena je sa 30 vrsta, među kojima se kao prirodne retkosti ili ugrožene vrste mogu izdvojiti kuna zlatica i kuna belica, rovčica, hermelin, sivi puh i puh lešnikar, riđa voluharica, vidra, ris, divlja mačka, desetak vrsta slepih miševa. Sisarsku faunu čini i nekoliko vrsta lovne divljači (zec, jelen, srna, divlja svinja i dr), među njima i divokoza, koja je pre tridesetak godina uspešno rekolonizovana u Đerdapskoj klisuri, i muflon koji je uveden u ograđeno lovište u blizini Vratne. Herpetofauna broji ukupno oko 20 vrsta gmizavaca (stepski gušter, šumska i barska kornjača, zelembač, više vrsta zmija i dr.) i vodozemaca (mrmoljak, daždevnjak, šumska, crvenotrba i zelena žaba i dr.).

Fauna riba veoma je bogata i raznovrsna i broji oko 65 vrsta, od kojih većina živi u đerdapskom jezeru i Dunavu (babuška, kesiga, deverika, crnooka deverika, ukljeva, bucov, mrena, šaran, klen, nekoliko vrsta krkušica, jegulja, dunavska haringa, crnomorski sled, štuka, skobalj, sabljarka, plotica, crvenperka, veliki vretenar, glavatica, linjak, vijun, čikov, smuđ, som, kečiga, i dr.). Poznate migratorne jesetarske vrste (dunavska jesetra, atlantska jesetra, sim, pastruga i moruna), koje su pre formiranja đerdapske vodoakumulacije stizale uzvodno Dunavom do Mađarske i Slovačke, danas se izuzetno retko nalaze u jezeru, a veoma im je smanjena brojnost i u sektoru Dunava između HE „Đerdap 1“ i „Đerdap 2“. Ihtiofauna planskog područja ima veći broj strogo zaštićenih i zaštićenih vrsta (crnomorska i dunavska haringa, čikov, obe

vrste jesetre, pastruga, mali i veliki vretenar, zaltni karaš, glavatica i dr), ali i introdukovanih i odomaćenih riba (beli amur, sivi i beli tolstolobik, američki somić). Dunavske ribe predstavljaju osnovu privrednih aktivnosti (privredni ribolov, veštački uzgoj u ribnjacima), rekreacije i turizma (veoma rašireni sportski/rekreativni ribolov, ribolovačke manifestacije – „Zlatna bućka“ i dr.).

Od insekata područja Đerdap, najbolje je istražena fauna dnevnih leptira, koja broji preko 100 vrsta. Istraživanja endogejske insektske faune, posebno troglobiontske faune speleoloških objekata su veoma perspektivna, s obzirom na brojnost, dužinu kanala i raznolikost stanišnih uslova pećina.

Na osnovu nacionalnih propisa iz oblasti zaštite prirode, međunarodnih konvencija i programa i drugih dokumenta, prirodne vrednosti na području Đerdapa stekle su status zaštićenih prirodnih dobara, kao zaštićena područja i zaštićene vrste divlje flore i faune, i/ili status područja i vrsta od međunarodnog značaja za zaštitu prirode.

Zaštićena područja su:

1. Nacionalni park „Đerdap“, površine 63.608 ha, na teritoriji opština Golubac, Majdapek i Kladovo, proglašen prvi put posebnim zakonom 1974. godine, zatim novim zakonom 1983. godine kada su utvrđene njegove granice, i Zakonom o nacionalnim parkovima 1993. godine, kojim su potvrđene i detaljno opisane ranije granice i zasnovan sadašnji sistem upravljanja tim područjem;
2. Spomenik prirode „Vratna“, okvirne površine 3 ha, opština Negotin, obuhvata tri prerasti odnosno prirodne krečnjačke mostove u klisuri reke Vratne, ustanovljen rešenjem Zavoda za zaštitu prirode 1957. godine, (van Nacionalnog parka);
3. Spomenik prirode „Šuplja stena“-Valja Prerast, okvirne površine 8 ha, opština Majdanpek, obuhvata istoimenu prerast na rečici Valja Prerast, pritoci Šaške, u slivu Porečke reke, ustanovljen rešenjem Zavoda za zaštitu prirode 1959. godine (van Nacionalnog parka); i
4. Strogi rezervat prirode „Konjska glava“, površine 25 ha, opština

Majdanpek, obuhvata sastojinu mezijske bukve, ustanovljen rešenjem SO Majdanpek 1971. godine, čiji se status preispituje (van Nacionalnog parka).

Zaštićene vrste su:

- Vrste divlje flore i faune utvrđene Pravilnikom o proglašenju i zaštiti strogo zaštićenih i zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva („Službeni glasnik RS“, broj 5/10). Strogo zaštićene su iščezle divlje vrste biljaka, životinja i gljiva sa teritorije Republike Srbije koje su vraćene programima reintrodukcije, krajnje ugrožene, ugrožene, reliktna, lokalno endemične, stenoendemične, međunarodno značajne i zaštićene divlje vrste od posebnog značaja za očuvanje biološke raznovrsnosti Republike Srbije. Na području Đerdapa se nalazi ukupno oko 250 vrsta biljaka (kao i gljiva, lišajeva i mahovica) i životinja iz navedenog pravilnika, najviše ptica (preko 100 vrsta), zatim riba (preko 20 vrsta) i sisara (oko 20 vrsta), dok je za insekte čija fauna nije dovoljno istražena i poznata teško utvrditi koje vrste iz spiska naseljavaju ovo područje. Njihova zaštita se sprovodi zabranom korišćenja, uništavanja i preduzimanja aktivnosti koje mogu da ugroze ove vrste i njihova staništa, kao i preduzimanjem mera na upravljanju populacijama. Izuzetno, te vrste mogu se koristiti pod uslovima i na način propisan Zakonom o zaštiti prirode i na osnovu dozvole ministarstva nadležnog za poslove zaštite prirode. Zaštićene su i ranjive, endemične, indikatorske, ključne i kišobran vrste, reliktna, međunarodno značajne i zaštićene divlje vrste, kao i vrste koje nisu ugrožene, ali se zbog njihovog izgleda mogu lako zameniti sa strogo zaštićenim vrstama. Zaštićene vrste mogu se koristiti pod uslovima i na način propisan Zakonom o zaštiti prirode na osnovu dozvole ministarstva, a zaštićene divlje vrste ribljeg fonda i lovna divljač u skladu sa propisima iz oblasti lovstva i ribarstva.

- Kontrolisane vrste utvrđene Uredbom o stavljanju pod kontrolu sakupljanja i prometa divljih biljnih i životinjskih vrsta („Službeni glasnik RS“, broj 31/05), od kojih se na području Đerdapa nalazi oko 80 vrsta biljaka, desetak vrsta gljiva, nekoliko vrsta lišajeva i 5 predstavnika faune.
- Vrste divljači i riba čije su korišćenje ili izlov zabranjeni ili ograničeni na osnovu Zakona o lovstvu (veći broj vrsta sisarske i pernate divljači pod trajnom zaštitom lova ili pod lovostajem) i Zakona o zaštiti i održivom korišćenju ribljeg fonda (sezonska ili trajna zabrana ribolova, zabrana izlova ispod propisane veličine), odnosno propisima donetim na osnovu tih zakona.

Područja sa međunarodnim zaštitnim statusom su:

- Međunarodno značajna područja za ptice (2) - IBA područja (Important Bird Areas): ustanovljena po programu BirdLife International pod imenom: Đerdap, koje obuhvata prostor Nacionalnog parka (sa 170 zabeleženih i oko 200 pretpostavljenih vrsta - vrste međunarodnog ranga značajne za nominaciju područja su: mali vranac, orao kliktaš i patuljasti orao) i Mala Vrbica, koje obuhvata ritove, lesne odseke i ribnjak između Kladova, Kostola i Male Vrbice (sa 120 zabeleženih i oko 170 pretpostavljenih vrsta – vrste međunarodnog ranga značajne za nominaciju područja su: belobrka čigra i pčelarica).
- Međunarodno značajnih biljnih područja (2) – IPA područja (Important Plant Areas), ustanovljena po programu: Plantlife International - PlantEuropa pod imenom: Đerdap i Kladovo-Radujevac.
- Odabrana područja za dnevne leptire (2) – PBA područja (Prime Butterfly Areas) po programu Butterfly Conservation Europe, ustanovljena pod imenom: Đerdap (sa ukupno 104 vrste i 8 ciljnih vrsta) i Mali krš (86 i 7 vrsta), a u neposrednoj blizini područja Prostornog plana: Deli Jovan (67 i 4) i Stol – Veliki krš (101 i 13 vrsta).
- EMERALD područje identifikovano, odnosno ustanovljeno pod imenom Nacionalni park Đerdap kao deo mreže područja (Emerald Network of Areas of Special Conservation Interest - AsCI) značajnih sa

stanovišta primene Konvencije o očuvanju evropske divlje flore i faune i prirodnih staništa (Bernska konvencija) u Srbiji; IBA i EMERALD područja predstavljaju okosnicu evropske ekološke mreže NATURA 2000 kroz koju se vrši primena ključnih akata EU u oblasti zaštite prirode - Direktiva o staništima (Council Directive 92/43/EEC of 21 May 1992 on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora) – na osnovu koje se identifikuju i štite tzv. Special Areas of Conservation (SACs) i Direktiva o pticama (Council Directive 79/409/EEC of 2 April 1979 on the conservation of wild birds) – na osnovu koje se identifikuju i štite tzv. Special Protection Areas (SPAs).

- Karpatsko područje – Nacionalni park Đerdap predstavlja područje primene Konvencije o zaštiti i održivom razvoju Karpata u Srbiji.
- Rezervat biosfere – Nacionalni park Đerdap kao jedno od 8 područja u Srbiji koja su, sa naše strane, planirana za ustanovljenje rezervata biosfere po programu UNESCO „Čovek i biosfera“ (MaB).
- Područje svetske baštine – Nacionalni park Đerdap kao područje na preliminarnoj listi (Tentative List) dobara koje je Republika Srbija predložila za upis u UNESCO listu dobara svetske baštine na osnovu Konvencije o zaštiti svetske kulturne i prirodne baštine (World Heritage Convention).
- Ramsarsko područje – vodotok i priobalje Dunava na đerdapskom sektoru identifikovani su, sa naše strane, kao područje koje ispunjava propozicije Konvencije o močvarama koje su od međunarodnog značaja, naročito kao staništa ptica močvarica, i kandidat je za upis u listu Ramsarskih područja (List of Wetlands of International Importance of the Convention on Wetlands).
- Područje prekogranične saradnje – potencijal zasnovan na vrednostima Nacionalnog parka Đerdap i dužini državne granice na Dunavu (preko 100 kilometara) sa Republikom Rumunijom.
- Područje Evropskog zelenog pojasa –Đerdap je jedno od područja u Srbiji koje se uključuje u program Evropskog zelenog pojasa (European Green Belt Project).

Vrste sa međunarodnim statusom zaštite su:

- CITES vrste – Predstavници divlje flore i faune obuhvaćeni Međunarodnom konvencijom o trgovini ugroženim biljnim i životinjskim vrstama, kojih na području Prostornog plana ima nekoliko desetina, i čiji su uslovi izvoza bliže propisani Pravilnikom o prekograničnom prometu i trgovini zaštićenim vrstama („Službeni glasnik RS“, broj 99/09)
- Migratorne vrste divljih životinja i evropska divlja flora i fauna - Vrste biljaka i životinja obuhvaćene Konvencijom o očuvanju migratornih vrsta divljih životinja (Bonska konvencija) i Konvencijom o očuvanju evropske divlje flore i faune i prirodnih staništa (Bernska konvencija) koje se nalaze na području Đerdapa (kao što su: medved, ris i vuk od krupnih karnivora, više vrsta riba i znatan broj ptica).

Na osnovu morfoloških karakteristika područja Đerdap, mogu se izdvojiti sledeće četiri osnovne grupe predela:

1) Klisure Dunava i njegovih pritoka – predeo egzotične, divlje prirode, atraktivne morfologije i živopisnog izgleda; najmanji stepen izmenjenosti prirodne sredine je na potezu Golubačke klisure (sa klisurom Brnjice), Gospođinog vira (sa Šomrdom) i Kazana (sa Miročem i Štrpskim koritom);

2) Šumovita zona brdsko-planinskog zaleđa – slabo naseljen i u celini malo izmenjen predeo, sa izraženom vertikalnom diferenciranošću reljefa, bogat rečnim tokovima i izvorima;

3) Zona kraškog reljefa – Miročka površ, (delom izvan područja Nacionalnog parka) specifične („boginjavi kras“) i smirenije morfologije, bezvodna, obrasla mahom žbunastom formacijama i travnim zajednicama, u pojedinim delovima pitomog izgleda, slabo naseljen i u celini malo izmenjen predeo;

4) Naseljena zona – kotlinska proširenja i niži dolinski pojas u kojima se odvijaju glavne privredne i komunikacione funkcije, sa predeonim obeležjima u kojima dominiraju elementi uslovljeni poljoprivrednom proizvodnjom i naseljima.

Kulturna baština

Važan element istorijskog i kulturnog identiteta područja Đerdap je raznovrsno i vredno nepokretno kulturno nasleđe, u prvom redu arheološka nalazišta kao što je praistorijsko naselje “Lepenski vir” (7000. do 6000. godina p.n.e.), koji sa nalazištima Vlasac i Padina predstavlja najstarije nalazište iz mezolitskog perioda na ovom području. Izuzetnu kulturnu vrednost imaju nalazišta rudarenja iz praistorijskog perioda (Rudna Glava) i iz kasnoantičkog perioda (Kraku Lu Jordan). Brojno su najzastupljeniji tragovi i ostaci fortifikacijskih građevina u priobalju Dunava iz rimskog i ranovizantijskog perioda – ostaci rimskog Limesa na Dunavu, graditeljski poduhvati rimskog imperatora Trajana na izgradnji puta kroz Donju Klisuru i mosta preko Dunava, ovekovečeni u zapisu “Trajanova tabla” (1. vek) i jasno vidljivi na lokalitetu Diana-Karataš, spomenici srednjovekovne vojne arhitekture, Golubačka tvrđava (14. vek) i Fetislam (16. vek).

Na području Đerdapa zaštićeno je ili predviđeno za zaštitu 62 nepokretnih kulturnih dobara – kategorizovano 9, registrovano 27, evidentirano 15 i identifikovano 11 dobara.

Značajan istorijski pečat ostavilo je pregrađivanje toka Dunava, potapanje i preseljenje naselja: Dobra, Donji Milanovac, Mosna, Veliko Golubinje, Malo Golubinje, Tekija i Sip (oko 8400 stanovnika), sa kojima je potopljen i veliki deo arheoloških nalazišta, među kojima 14 prethodno registrovanih i 2 evidentirana dobra.

Nedovoljan stepen istraženosti svrstava arheološka nalazišta u ugroženu i u nedovoljnoj meri zaštićenu kategoriju kulturnog nasleđa, što posebno dolazi do izražaja prilikom izgradnje novih objekata u priobalnom pojasu Dunava.

U poslednje dve decenije za ovo područje nisu nastavljena istraživanja i kasni se sa utvrđivanjem statusa zaštite za registrovana (poslednji je registrovan 1987. godine) i evidentirana dobra.

Kategorizovana su sledeća nepokretna kulturna dobra:

- kulturna dobra od izuzetnog značaja (7) – Lepenski vir, Trajanova tabla, Pontes (Trajanov most), Tvrđava Golubac, Diana - Karataš, Kraku Lu Jordan i Rudna glava;
- kulturno dobro od velikog značaja – Fetislam;
- zaštićeno kulturno dobro – ostaci fortifikacije "Kastel" na Miroču.

Dokumentacija narodnog graditeljskog nasleđa je fragmentarna i za sada nije valorizovana od strane ustanova zaštite spomenika kulture, tako da se o fondu narodnog graditeljstva, očuvanju kontinuiteta i zaštiti etnoloških vrednosti može govoriti tek nakon temeljnih istraživanja.

Reljefne i klimatske karakteristike

Geomorfološki, ovo područje je veoma atraktivno, najatraktivniji geomorfološki oblik je Đerdapska klisura. Ona je istovremeno poligenetska, polifazna, poprečna, antecedentna, kompozitna, laktasta i klisurasta dolina.

Pored toga, to je:

- najveća klisura Evrope dužine 98 km;
- kompozitna klisura koja se sastoji od 4 klisure i 3 kotline: Golubačka klisura, Ljupkovska kotlina, klisura Gospođin vir, Donjomilanovačka kotlina, klisura Veliki i Mali Kazan, Oršavska kotlina, Sipska klisura;
- antecedentna rečna dolina i najveća klisura probojnica u Evropi;
- klisura u kojoj je izmerena najveća rečna dubina u Evropi pre izgradnje HE „Đerdap I“ od 82 m, a nakon izgradnje brane dubina je 90 m; i
- klisura u kojoj širina Dunava varira između 2000 m u Donjomilanovačkoj kotlini, do 150 m u klisuri Kazan.

Osim Đerdapske klisure, na ovom području brojne su klisuraste i kanjonske doline pritoka Dunava, koje se slivaju sa planinskih padina Severnog Kučaja (803 m nv), Malog krša (929 m nv), Deli Jovana (1136 m nv) i Miroča (768 m nv). Raznovrsni su kraški oblici reljefa (pećine, jame, vrtače i uvale), kao i geomorfološki fenomeni poput prerasti, odnosno prirodnih kamenih mostova.

Po svojim stratigrafskim, petrološkim, paleontološkim i geotektonskim odlikama područje Đerdap, posebno Đerdapska klisura, predstavlja izuzetnu riznicu dokumenata o istoriji razvitka zemljine kore, složenosti geoloških procesa i promenama paleoekoloških uslova. Jedan od najistaknutijih primera geoloških vrednosti Đerdapa su slojevi stena na odseku brda Greben i kanjona Boljetinske reke, bogati

fosilnim ostacima amonita i druge izumrle morske faune, koji ilustruju neprekidni stratigrafski razvoj jure i donje krede, odnosno perioda u geološkoj evoluciji koji je trajao oko 80 miliona godina.

Primarnu geomorfološku odrednicu područja Đerdap čini Đerdapska klisura na dužini od 100 km, od Golubačke tvrđave do ostrva Gura Vai kod Sipa, kao kompozitna (sa četiri suženja i tri kotlinska proširenja), poligenetska, polifazna i antecedentna dolina. Na krečnjačkim terenima prisutni su oblici kraškog i fluviokraškog reljefa (uvale, vrtače, suve i ponorske slepe doline, prerasti, pećine, bigreni vodopadi). Sa brojnim vrtačama koje terenu daju boginjav izgled, uvalama, spletovima karstifikovanih (suvih, ponorskih i visećih) dolina i pećinama znatne dužine i interesantne morfologije, miročka površ predstavlja jedan od najizrazitijih kraških predela Srbije. Do sada ispitana ukupna dužina kanala speleoloških objekata Miroča iznosi oko 12 km, a među njima su najveći Nemački ponor (oko 3.500 m) i Buronov ponor (oko 3000 m), dok najveću dubinu (285 m) na ima Rakin ponor, koji predstavlja i nadublji speleološki objekat u Srbiji.

Od pećina izvan kraške oaze Miroča, najznačajniji su Gradašnica (dužine oko 550 m) u izvorišnom amfiteatru rečice Velike Gradašnice, desne pritoke Đerdapskog jezera u Porečkom zalivu i Rajkova pećina kod Majdanpeka, uređena za turističku posetu, čija dužina iznosi oko 2.800 m, zajedno sa kanalima Jankove i Paskove pećine sa kojima predstavlja jedinstven morfogenetski sistem. Na području plana nalaze se i najpoznatije prerasti u Srbiji, odnosno krečnjački prirodni mostovi: tri od njih su u dolini Vratne (Suva, Mala i Velika prerast), jedna se nalazi u dolini Valja prerast (Šuplja stena), pritoke Šaške u slivu Porečke reke, dok se mala tunelska pećina, koja predstavlja prerast u stvaranju (Velika peštera) nalazi u Petrovom Selu, u slivu rečice Kašajne. Najpoznatija bigrena akumulacija, sa vodopadom koji nastaje od pećinskog vrela, je Beli izvorac, na severnom odseku Krša, u dolini Šaške.

Glavni hidrografski fenomen je Dunav, druga po veličini i najpoznatija evropska reka, površine sliva (na profilu kod ušća Timoka) oko 580.000 km², prosečnog višegodišnjeg proticaja oko 5.500 m³/s,

proračunatog stogodišnjeg maksimuma proticaja od 16.200 m³/s i stogodišnjeg minimuma od 1.000 m³/s. Dunav u Đerdapskoj klisuri ima dubinu od 82 metra što je najveća rečna dubina u Evropi. Najveća pritoka Dunava na području Đerdapa je Porečka reka, a druge značajnije pritoke su Brnjička reka, Velika Čezava, Pesača, Boljetinska reka i Koso-vica. Jugozapadnom ivicom područja protiče reka Pek, koji se uliva u Dunav kod Velikog Gradišta.

Znatna gustina hidrografske mreže u nekarbonatnim terenima od 1,5 km/km² uslovljena je ravnomernom, postupnom disekcijom reljefa, dok je na karstifikovanoj miročkoj površi mreža dolina manje gustine a površinska hidrografija predstavljena jedino kratkim, vodom oskudnim ponornicama. Od hidrografskih fenomena, koji imaju svojstvo objekata geonasleđa, ističu se vrelo i vodopad Beli izvorac, vrelo Blederija sa tri hladna i jednim subtermalnim izvorom ukupne izdašnosti preko 30 l/s i jezerce Baltu Alušontu nastalo tektonskim pomeranjem terena i pregrađivanjem doline Papreničkog potoka kod Donjeg Milanovca.

Klima područja Đerdap je umereno kontinentalna, sa izraženim godišnjim dobima i značajnim godišnjim temperaturnim amplitudama i odlikama modifikovane planinske klime u zaleđu. Hidrološki resursi ovog područja su, takođe, brojni: Dunav, rečni tokovi dunavskih pritoka: Tumanska reka, Brnjica, Dobranjska reka, Boljetinska reka, Porečka reka sa svojim pritokama Šaškom i Crnajkom, Vratna i Zamna, Timok. Najveće jezero područja, ali i najveće veštačko jezero Srbije, je Đerdapsko jezero, koje je nastalo izgradnjom brane i hidroelektrane „Đerdap I“, površine koja varira u zavisnosti od visine vodostaja i kreće se od 170 do 253 km², sa dužinom od 135 do 265 km; malih amplituda vodostaja (pre izgradnje brane amplitude vodostaja dostizale su i vrednosti od 10-12 m, a nakon izgradnje brane održavaju se uglavnom konstantni vodostaji); i sa kotlinskim sektorima (Ljupkovska, Donjemilanovačka i Oršavska kotlina) čiji su obalski delovi pristupačni sa kopnene i jezerske pozicije. U klisurastim delovima obalski prelazi su strmi i zalaze naglo u velike dubine.

Stanje komunalne i društvene infrastrukture

Saobraćaj i saobraćajna infrastruktura

Postojeću mrežu drumskog saobraćaja na području Đerdap, uglavnom dolinskog pravca pružanja, čine:

(1) državni putevi I reda, ukupne dužine oko 189,37 km, i to: br. 24: Požarevac – Kučevo – Majdanpek – Negotin, deonica Kučevo – Miloševa kula (od km 336+111 do km 411+107, ukupne dužine 74,996 km, od čega na području Đerdap oko 62,66 km), na teritoriji opština Kučevo i Majdanpek; br. 25: Kladovo – Negotin – Zaječar, deonica Brana HE „Đerdap“ Kladovo – Milutinovac (od km 0+000 do km 20+406, ukupne dužine 20,406 km, od čega na području Đerdap oko 15,63 km), na teritoriji opštine Kladovo; i br. 25.1: Požarevac – Golubac – Donji Milanovac – Kladovo, deonica Brana HE „Đerdap“ – Golubac, (od km 0+000 do km 118+645, ukupne dužine 118,645 km, od čega na području Đerdap oko 111,08 km), na teritoriji opština Golubac, Majdanpek i Kladovo; svi putevi su sa savremenim zastorom.

(2) državni putevi II reda, ukupne dužine oko 78,83 km, i to: br. 104: Brza Palanka – Majdanpek, deonice: Brza Palanka – Porečki most (Palanka), Porečki most (Palanka) – Porečki most (preklapanje sa M25.1), Porečki most - Donji Milanovac (preklapanje sa M25.1) i Donji Milanovac - Majdanpek (od 0+000 km do km 64,285, ukupne dužine 64,285 km, od čega na području Đerdap oko 54,50 km), na teritoriji opština Kladovo i Majdanpek; br. 106: deonica Porečki Most – Klokočevac, upliv u br. 25.1 (od km 0+000 do km 11+867, ukupne dužine 11,867 km, od čega na području Đerdap oko 7,63 km), na teritoriji opštine Majdanpek; R-108a: deonica Maleševo – Golubac, (od km 34+970 do km 38+256, ukupne dužine 3,286 km, od čega na području Đerdap oko 2,19 km), na teritoriji opštine Golubac; br. 250: deonica Kladovo – Milutinovac do upliva u br. 25 (od km 0+000 do km 30+738, ukupne dužine 30,738 km, od čega na području Đerdap oko 2,02 km), na teritoriji opštine Kladovo; br. 256: deonica Turija – Maleševo (od km 0+000 do km 17+836, ukupne dužine 17,836 km od čega na području Đerdap oko 5,98km), na teritoriji opštine Golubac; i br. 249: Štubik – Slatina, deon-

ica Jabukovac – Slatina (od km 0+000 do km 24+011, ukupne dužine 24,011 km, od čega na području Đerdap oko 6,51 km), na teritoriji opštine Negotin; i

(3) opštinski putevi, u funkciji povezivanja naselja sa državnim putevima I i II reda, ukupne dužine oko 227,19 km (na osnovu opštinskih odluka) i to na teritoriji opština:

- Golubac – oko 26,63 km (od ukupne dužine ovih puteva na teritoriji opštine oko 40,8% je sa savremenim zastorom) i to: br. 1: Golubac – Kučevo, krak za Krivaču; br. 2: Golubac – Kučevo, krak za Dvorište; br. 18: Krivača – Radenka; br. 19: Brnjica – Crni vrh – Rakovica; i br. 21: Dobra – Brodica;

- Kučevo – oko 19,69 km (od ukupne dužine ovih puteva na teritoriji opštine oko 49,4% je sa savremenim zastorom) i to: br. 30: Duboka – Radenka; br. 31: državni put I reda br. 24 – Brodica; br. 32: državni put I reda br.24 – Voluja – Staro selo; i br.35: Radenka (Derezna) – Krivača;

- Majdanpek – oko 90,15 km (od čega je oko 34,6% sa savremenim zastorom) i to: br.1: Rudna Glava – Bukova Glava – Šopot – Crnajka; br.3: Miroč – Kopana Glavica – Štrbac – Golubinje; br.4: Topolnica – Potok Topolnica; br.8: Boljetin – Košo Brdo (veza državni put I reda br. 25 Golubac – Porečki most); br.9: D. Milanovac – Paprenica – Obljaga Mare – Porečki most – Mosna; br.10: Golubinje – Kopana Glavica – Malo Golubinje (veza državni put I reda br.24); br.11: Golubinje – Štrbac; br.12: Mosna – Kulma Tura – Kosovica – Privod – Seilište – Dumbrava – Mosna; br.17: D.Milanovac – Studena – Crvena bara – Stara Oreškovica; br.16: D. Milanovac – Studena – Kulma Bauca – Jezero – Mosna; L: Boljetin – Lepenski Vir; i L.17: Majdanpek – Rajkova pećina;

- Kladovo – oko 66,39 km (od čega je oko 34,0% sa savremenim zas-torom) i to: br.1: državni put I reda br.25 – Podvrška; br.2: Podvrška – Petrovo selo; br.3: br.1 – Manastirica; br.4: Petrovo selo – Kilome; br.5: državni put I reda br.25 – Manastirica; br.6: Manastirički gaj – Kosovica; br.7: Podvrška – Durak; br.8: Podvrška – Velika Kamenica; br.9: Velika Kamenica – državni put I reda br.25; br.16: Kilome – Ve- lika Kamenica; br.18: Rečica – Podvrška;
- Negotin – oko 24,33 km (od čega je oko 31,48% sa savremenim zas-torom) i to: br.30: državni put II reda br.249 – Vratna – Cigansko gro- blje; i br.31: državni put II reda br.249 –Uroviča – Obršje.

Stanje državnih puteva I reda je zadovoljavajuće, dok državne puteve II reda generalno treba rekonstruisati. Opštinski putevi su u lošem stanju i neophodna je rekonstrukcija i modernizacija.

U saobraćaju dominiraju putnički automobili sa više od 88% zastu- pljenosti, dok na teretna vozila otpada prosečno oko 6%. Uočava se tendencija blagog porasta prosečnog broja vozila na pojedinim deoni- cama (posebno u zonama gradova i većih naselja).

Dunav na ovom sektoru spada u vodne puteve velikih gabarita na- jviše kategorije, klasa VII, odnosno predstavlja vodni put za teretnjake dužine od 285 m, širine od 33,0 do 34,2 m, dubine gaženja od 2,5 do 4,5 m i nosivosti između 14.500 i 27.000 t. Sektor Dunava u Đerdapu je svoje kvalitativne plovidbene karakteristike dobio izgradnjom HE „Đer- dap I“ i HE „Đerdap II“ čime su teškoće za plovidbu uzvodno od brane otklonjene.

Od pratećih sadržaja vodnog puta Dunavom postoje pristani u turističke (Donji Milanovac, Tekija i Kladovo) i teretne svrhe (Jelenske stene i Kladovo), kao i veći broj sidrišta i priveza za čamce sa neuređen- im teritorijama u priobalju.

Područje Đerdapa delimično tangira jednokolosečna neelektrificirana železnička pruga Mala Krsna – Majdanpek – Bor – Zaječar (u dužini od oko 29 km). Pruga je najvećim delom trasirana dolinom reke Pek, južno od područja Nacionalnog parka. U odnosu na drumski saobraćaj najznačajnija železnička stanica za ovo područje je u Majdanpeku. Železnica nema veći značaj zbog neusklađenosti sa drugim vidovima saobraćaja. Stanje je loše i zahteva rekonstrukciju.

Najbliži terminal vazdušnog saobraćaja je u Beogradu koji je udaljen od Golupca 130 km, a od Donjeg Milanovca 210 km i aerodrom u Nišu koji je udaljen oko 230 km. Aerodrom „Bor“ je neiskorišćeni potencijal, kojim se može bitno unaprediti saobraćajna dostupnost regiona Istočne Srbije.

Postojeći drumski granični prelaz sa policijskom, carinskom i kapetanskom kontrolom se nalaze u Kladovu (Đerdap 1 – Portile de Fior 1). Rečni granični prelazi na Dunavu sa susednom Republikom Rumunijom su u: Kladovu (rečni), Donjem Milanovcu (rečni), Tekiji (rečni) i Golupcu (rečni-skelski).

Energetika i energetska infrastruktura

Prirodni uslovi područja ne omogućavaju zadovoljenje sopstvenih potreba za energentima, jer ne postoje raspoloživi potencijali svih energetskih izvora. Na području Đerdap se nalaze samo obnovljivi energetski izvori (hidroenergija, biomasa, vetar i sunčeva energija), kao i najveći proizvođač hidroelektrične energije u zemlji - „Đerdap I”.

Na području Đerdap razvijena je elektroenergetska prenosna mreža i trafostanice nominalnog napona 400 i 110 kV i distributivna mreža i trafostanice napona 110, 35, 10 i 0,4 kV.

Na području Đerdap nije izgrađena gasovodna mreža.

Sistemi daljinskog grejanja su razvijeni u centrima opština Majdanpek i Kladovo. Sistem daljinskog grejanja u Majdanpeku ima instalisan kapacitet toplotnih izvora oko 45 MWT i snabdeva toplotnom energijom

jom oko 70 % domaćinstava u opštinskom centru. Na teritoriji opštine Kladovo postoje 3 toplane (Centar, Pemci i Brza Palanka) instalisanog kapaciteta 28,42 MWT.

Telekomunikaciona infrastruktura i pošta

Područje Đerdap pripada mrežnim grupama 019 Zaječar (teritorije opština Negotin i Kladovo), 030 Bor (teritorije opštine Majdanpek) i 026 Požarevac (teritorija opština Golubac i Kučevo). Ukupno je uključeno 13.645 telefona na 44.000 stanovnika po popisu iz 2002 godine, ili 31 telefon na 100 stanovnika. Pored toga su uključeni i skromni kapaciteti za prenos podataka 432 -2B+D i svega 3 širokopojasna pristupa (30B+D i ADSL).

Na ovom području je postojeća mreža telekomunikacionih optičkih kablova – magistralni optički kablovi Niš–Knjaževac–Zaječar–Bor, Zaječar–Negotin–Kladovo i Negotin–Plavna–Rudna Glava–Majdanpek sa provodima do većine telefonskih centrala, kao i lokalni optički kabl Donji Milanovac –Klokočevac (priključak na magistralni kabl Negotin–Majdanpek). Ovi optički kablovi omogućili su da se centri opština Negotin, Kladovo i Majdanpek povežu na telekomunikacionu mrežu Srbije, dok centri opština Golubac i Kučevo još uvek nemaju ovo savremeno sredstvo telekomunikacija. Područje Đerdap pokrivaju tri operatera mobilne telefonije „Telenor“ (062 i 063), „Telekom Srbija“ (064 i 065) i VIP (060 i 061) sa 35 baznih stanica.

Trenutno je u radu 11 poštanskih jedinica sa 24 šaltera. Ostvarena opsluženost područja od 1833 stanovnika na jedan šalter može se smatrati zadovoljavajućom.

Komunalna infrastruktura

Prikupljanje komunalnog otpada sa teritorija opština područja Đerdap je jednim delom u nadležnosti opštinskih komunalnih preduzeća. Najveći broj sela je izostavljeno iz sistema organizovanog prikupljanja

otpada, što za posledicu ima postojanje lokalnih smetlišta, odnosno divljih deponija u blizini puteva, dolinama reka i potoka, kao i povremeno nekontrolisano spaljivanje otpada bez mera protivpožarne zaštite. Pojedina ruralna naselja u blizini opštinskih i turističkih centara, locirana pored državnih puteva, nalaze se u opštinskom sistemu prikupljanja otpada – Brnjica i Dobra (opština Golubac), Mosna (pored Donjeg Milanovca, Majdanpek), Sip i Tekija (Kladovo). Komunalni otpad se uglavnom, bez bilo kakvog prethodnog tretmana odlaže na opštinske deponije koje po svojim karakteristikama ne odgovaraju sanitarnim zahtevima.

Na osnovu zvanične statistike javnih komunalnih preduzeća opština na području Đerdap, na teritoriji Nacionalnog parka prikupi se oko 850 tona komunalnog otpada godišnje ili oko 3400m³, sa tendencijom povećanja kada i ostatak seoskih naselja bude obuhvaćeno komunalnim uslugama prikupljanja i odvoženja otpada.

Polazeći od podataka Popisa stanovništva iz 2002. godine i aproksimacija datih Strategijom upravljanja otpadom za period 2010-2019. godine, prema kojoj je prosek dnevne stvorene količine otpada 0,6 kg/stan/dnevno, procenjeno je da ukupna godišnja količina otpada koji se produkuje na području Nacionalnog parka iznosi 2780 tona (3,3 puta veća količina od zvaničnih podataka). Na području Đerdap ne produkuje se opasni otpad, osim u slučajevima odlaganja materija, akumulatora i elektronskog otpada.

Opremljenost područja i upravljanje (opštinska javna komunalna preduzeća ili mesne zajednice) zelenim pijacama je relativno zadovoljavajuća. Pijace su u većoj ili manjoj meri uređene prema odgovarajućim standardima, sa izraženim problemom higijenskih uslova.

Zaštita životne sredine

Stanje kvaliteta životne sredine područja Đerdap razlikuje se između područja Nacionalnog parka i preostalog dela van zaštićenog dobra, prema stepenu zagađenosti životne sredine, činiocima kvaliteta životne sredine i načinu rešavanja problema zagađenosti. Stanje životne sredine na najvećem delu teritorije Nacionalnog parka je povoljno, osim u domenu komunalne infrastrukture (veliki broj neuređenih smetlišta, neregulisano odvođenje otpadnih voda). Najviši je kvalitet prirodne životne sredine u planinskom pojasu područja Đerdap u kome nema intenzivnijih privrednih aktivnosti i saobraćaja. Na preostalom području Đerdap, a van Nacionalnog parka relativno je kvalitetna životna sredine, osim na području opštine Majdanpek koja ima karakter devastiranog područja usled aktivnosti u RTB, sa mesimičnom potpunom devastacijom pedološkog sloja eksploatacijom mineralnih sirovina. Sledeće aktivnosti i objekti imaju najveći uticaj na kvalitet životne sredine na području Đerdap:

- energetika i hidroenergetika sa zonama direktnog neposrednog uticaja HE Đerdap 1 na povremeno podizanje nivoa podzemnih voda na čitavom potezu, promenu mikroklimu u akumulaciji HE „Đerdap 1“; uticaji sistema daljinskog grejanja na zagađivanje vazduha i dr.;
- eksploatacija mineralnih sirovina sa direktnim uticajem eksploatacije bakarne rude u Majdanpeku (van Nacionalnog parka) i zbog rudarenja na površinski kopovima i kamenoloma (kod Brnjice i Tekije);
- industrijske aktivnosti, direktni uticaj industrijskih zona, elektroindustrija, drvna industrija i industrija metalne galanterije i posredni uticaj tehnoloških procesa flotacije u RTB Majdanpek na zagađenje voda Dunava, zagađenja zemljišta i vazduha prašinom sa flotacijskog jalovišta Valja Fundata na Šaškom potoku;

- poljoprivreda sa direktnim uticajem aktivnosti na eroziju, isušivanje, sabijanje, eutrofikaciju i kontaminaciju zemljišta i voda teškim metalima, azotom i fosforom usled korišćenja agrohemijskih sredstava;
- saobraćaj, povećanje nivoa zagađenja vazduha produktima sagorevanja u infrastrukturnim koridorima drumskog saobraćaja i narušavanje kvaliteta reke Dunav usled aktivnosti na vodnom putu;
- nesanitarne „divlje deponije“ i industrijske deponije, direktno zagađenje zemljišta i podzemnih i površinskih voda kontaminatima sa divljih deponija na teritoriji Nacionalnog parka, kao i zagađenje voda i zemljišta sekundarnim produktima industrijskih deponija u okviru HE Đerdap I i industrijskih zona;
- hidrotehnička infrastruktura, zagađenje ispuštanjem neprečišćenih komunalnih otpadnih voda iz opštinskih kanizacionih sistema, ispuštanjem neprečišćenih industrijskih voda i drenažnih voda iz poljoprivrede u rečne tokove.

Na zagađenje vazduha najviše utiču rudarski objekti u Majdanpeku i industrijski objekti u industrijskim zonama.

EKONOMSKI POTENCIJALI

Privreda

Privreda područja Đerdap u značajnoj meri zavisi od razvoja dva najveća društvena preduzeća: Rudnika bakra Majdanpek (u sastavu RTB Bor) i Hidroenergetskog sistema „Đerdap“. Na području Nacionalnog parka industrijski i rudarski lokaliteti nalaze se u četiri naselja (D. Milanovac, Mosna, Dobra i Brnjica), dok su van Nacionalnog parka proizvodni kapaciteti locirani u Kladovu, Golupcu i Majdanpeku.

U proteklom periodu evidentan je stalni pad zaposlenosti na području Đerdapa. U 2008. godini bilo je oko 20.000 zaposlenih (najveći broj u opštini Negotin, zatim Majdanpek, Kladovo, a nešto manje u opštinama Golubac i Kučevo). U ukupnoj zaposlenosti dominira kompleks prerađivačke industrije, eksploatacije ruda i energetike, trgovina, poljoprivreda, ribarstvo, šumarstvo i vodoprivreda, građevinarstvo, saobraćaj i skladištenje, turizam. U periodu 2000-2008. godine industrijska zaposlenost u obuhvaćenim opštinama smanjena je za oko dva puta.

U privrednoj strukturi dominira poljoprivreda. U industrijskoj strukturi dominiraju kapitalno-intenzivni kapaciteti energetskog, rudarskog i industrijskog sektora: proizvodnja električne energije, proizvodnja i prerada ruda bakra, proizvodnja nemetala, proizvodnja građevinskih materijala. U prerađivačkoj industriji zastupljeni su prehrambena, drvna, mašinogradnja, proizvodnja plastičnih produkata, elektro industrija, grafička, itd. Osnovni industrijski kapaciteti i kompleksi orijentisani su na korišćenje lokalnih resursa (rude bakra, poljoprivrednih sirovina, nemetala, kamena, drveta, vode i dr.). Razvoj turizma daleko zaostaje za potencijalima, dok je kompleks uslužnih delatnosti relativno zapostavljen. Posmatrano po opštinama dominira eksploatacija ruda i vađenje kamena u Majdanpeku i Golupcu; energetika i industrija u opštini Kladovo; dok su prehrambena, industrija obuće, tekstila; turizam i usluge prisutne u svim opštinama.

Najveći broj preduzeća na području Đerdap je u oblasti trgovine, zatim industrije i rudarstva, poljoprivrede i ribarstva, turizma i ugostiteljstva i dr. Razvoj malih i srednjih preduzeća je veoma usporen, sa pretežnim učešćem trgovine i ugostiteljstva.

Na području Đerdap razvijene su četiri industrijske zone (Majdanpek, Mosna, Golubac, Kladovo). Neiskorišćen poslovni i skladišni prostor je u opštinama Negotin, Golubac i Majdanpek.

Privrednu strukturu opštine Kladovo karakteriše učešće energetike, turizma, industrije, poljoprivrede. Pozitivni trendovi su evidentni u sektoru energetike, komunalnih delatnosti, turizma i ugostiteljstva. Veći privredni akteri u industriji su: HE Đerdap I, Brodogradilište, proizvodnja plastičnih produkata i dr.

U monofunkcionalnoj privrednoj strukturi opštine Majdanpek dominira rudarsko-industrijski kompleks bakra. Proizvodni kapaciteti su skoncentrisani u Majdanpeku (Rudnik bakra, Fabrika bakarnih cevi, Zlatara Majdanpek) i Donjem Milanovcu (Mosna- „Megaplast“, Fabrika elektroproizvoda i drvna industrija „Poreč“). U proteklom periodu nije dovoljno iskorišćen povoljan geografski položaj na Dunavu, Nacionalni park Đerdap i kulturno nasleđe za razvoj turizma koji se nalazi u inicijalnoj fazi.

Osnovna grana privrede opštine Golubac je poljoprivreda kojom se bavi oko 40% stanovnika.

Stanovnici podunavskih sela bave se ribarstvom. Šumarstvo je bilo glavni izvor prihoda stanovnicima brdsko-planinskih sela. Industrijska proizvodnja je nerazvijena - u strukturi su zastupljeni prerada poljoprivrednih proizvoda i eksploatacija kamena - krečnjaka, laporca, mermerska (PIM RJ Kamenolom, Brnjica), drvna industrija (ŠIK Kučevo), tekstilna industrija, proizvodnja i prerada lekovitog bilja (naselje Dobra). Nisu iskorišćeni izvanredni uslovi područja opštine za razvoj turizma.

U privrednoj strukturi opštine Kučevo dominira poljoprivreda, proizvodnja rezane građe, šper ploča i furnira i industrija US Steel za eksploataciju kreča i kvarca.

Poljoprivreda

Na području Đerdap nalazi se 41.170 ha poljoprivrednog zemljišta, što čini 26,7 % ukupne teritorije. Izuzev manjih površina na ravnicama Ključa i Negotinske nizije, koje su vrlo podesne za intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju, u ostalim područjima dominira brdsko-

planinski reljef na kome preovlađuju šume, a u okviru poljoprivrednog zemljišta livade i pašnjaci (Grafikon 1.). U proseku, oko 47% ukupnih poljoprivrednih površina čine oranice (19.552 ha) i gotovo isto toliko trajni travnjaci (47,1%, tj. 19.406 ha), među kojima ima mnogo više livada (13.449 ha) od pašnjaka (5957 ha). Većina oranica ima slab ekonomski potencijal – 68,2% je u 6-8 kat. klasama, koje su ekološki pogodnije za livade ili voćnjake, a u slučajevima jače erozije za šume.

Male ukupne površine voćnjaka (4,1%–1.693 ha) i vinograda (1,3%–519 ha), većinom raspoređene na ekološki prikladnim terenima (delovi Timočkog vinogradarskog podrejonu, a manjim površinama i Velikomora-vskog rejona) imaju veliku ekonomsku i pejzažnu vrednost. Prostrane livade, pretežno slabog kvaliteta (70% u 6-8 kat. kl.), slično kao i, većinom dobri, pašnjaci (69% u 1-5 kat. kl.), moraju se takođe vrednovati ne samo sa ekonomskog stanovišta, već i zbog značaja za očuvanje biodiverziteta, specifičnih odlika predela i ekološke ravnoteže na širem prostoru. Najbolji travni ekosistemi nalaze se u granicama Nacionalnog parka, odnosno u brdsko-planinskim atarima, u celini na šumskim staništima. Očuvanje tih travnjaka je uslovljeno redovnim košenjem, odnosno kontrolisanim napasnjem stoke, što ukazuje na potrebu obezbeđenja posebne podrške obnovi i razvoju pašnjačkog stočarstva, kao tradicionalno vodeće grane poljoprivredne proizvodnje području Prostornog plana.

Poljoprivredna zemljišta ruralnog zaleđa Nacionalnog parka su u visokom stepenu izložena nepovoljnim uticajima rudarstva, industrije i drugih čovekovih aktivnosti. Intenzivna deagrarizacija stanovništva, pojačana zapošljavanjem u inostranstvu, dovela je do depopulacije planinskih sela, s jedne strane, i usitnjavanja zemljišnih poseda u rubnim zonama gradskih naselja i na drugim saobraćajno pogodnim lokacijama, s druge. Prema podacima Popisa 2002., 5.012 domaćinstava ima poljoprivredno gazdinstvo, tj. 33,6% od ukupnog broja domaćinstava.

Zastupljenost domaćinstava s gazdinstvom kreće se od 2,9% u gradskom naselju Majdanpek do 94,6% u Petrovom Selu. Prosečna ukupna površina zemljišta u svojini iznosi 5,84 ha po domaćinstvu s gazdinstvom, a korišćenog obradivog zemljišta svega 1,99 ha, uz postojanje znatnih razlika između pojedinih atara – od 0,86 ha u Brnjici do 4,2 ha u Urovici. Apolutna većina ovih sitnih zemljišnih posednika je orijentisana na obezbeđenje prihoda izvan gazdinstva. Čisto poljoprivredne izvore prihoda ima 5,7% od ukupnog broja domaćinstava, a mešovite 5,2%. Ukupan broj poljoprivrednog stanovništva iznosio je 3.657, od čega su 2.563 lica (70%) činili aktivni poljoprivrednici koji obavljaju zanimanje, a 2.159 individualni poljoprivrednici na gazdinstvu.

Poljoprivredno stanovništvo koje živi na gazdinstvu ima, po pravilu, veoma malo dece i omladine, a posebno učenika srednje škole i studenata. Nedostajuća poljoprivredna radna snaga se već danas ispoljava mesimičnim zaparlašavanjem poljoprivrednog zemljišta i velikim razlikama u nivou razvijenosti stočarske proizvodnje. Broj uslovnih grla stoke na 100 ha obradivog zemljišta korišćenog u domaćinstvima s gazdinstvom kreće se od 8,5 u KO Majdanpek do 150 u KO Tekija, a u preovlađujućem broju atara između 43 i 85. Odgovarajući prosek za područje Đerdap u celini iznosi 39,4 usl. grla, odnosno ako se uzmu u obzir površine koje registruje katastar – svega 9,6 usl. grla na 100 ha poljoprivrednog zemljišta. To je oko četiri puta ispod minimalnih normativa kojima se trajno obezbeđuju prirodne funkcije i korišćenje poljoprivrednog zemljišta u skladu sa njegovom namenom.

Šumarstvo

Na području Nacionalnog parka šumsko zemljište obuhvata ukupno 452,4 km², od toga je u državnom vlasništvu 382,2 km² (84,5%) i privatnom vlasništvu 70,2 km² (15,5%). Šumom je obraslo 440,7 km², ili 97,4% ukupne površine šumskog zemljišta što se sa ekološkog stanovišta može smatrati optimalnom šumovitošću. Dominantna je zastupljenost površina pod šumama u opštini Majdanpek (52,7%), sledi opština Golubac (30,5%), a najmanji je udeo u opštini Kladovo (16,8%). Na području Nacionalnog parka dominantno je zastupljena zaštitna funkcija šuma. U državnim šumama inventarisano je 35 tipova šuma i 67 sastojinskih kategorija, sa 45 vrsta drveća. Najzastupljeniji su sledeći tipovi šuma: brdske bukve (na kiselim smeđim zemljištima, na plitkim i skeletnim smeđim zemljištima), acidofilne šume bukve, šume kitnjaka, kitnjaka i graba, kitnjaka i cera, nešto manje i šume crnog graba, crnog jasena i jorgovana.

Mešovitost u privatnim šumama prati prirodni sastav i zonalnost. Čiste sastojine su nešto zastupljenije (na 55,3% obrasle površine) u odnosu na mešovite šume (44,7%). Zatečeno stanje po mešovitosti sa aspekta bioekološke stabilnosti može se oceniti srednje povoljnim, a problem gazdovanja dugoročnog karaktera je uvećanje stepena mešovitosti u ovim šumama. Inventarisano je 16 vrsta drveća u privatnim šumama, među kojima su, mada neznatno, zastupljeni plemeniti lišćari.

Sadašnja otvorenost šuma Nacionalnog parka smatra se optimalnom sa oko 15 km šumskih puteva/1000 ha (ili 15 m/ha). Dostupnost varira, tako da su pojedine namenske celine u Nacionalnom parku sa prevelikim stepenom otvorenosti i lako dostupne, što ih čini osetljivim na antropogene pritiske i rizike (Golubački grad, Sokolovac, Čoka Njalta sa Lepenskim virom i Veliki i Mali Štrbac).

Granica lovišta „Đerdap“ poklapa se sa granicama Nacionalnog parka Đerdap i obuhvata reku Dunav u dužini od oko 100 km. Od ukupne površine lovišta lovne površine čine 577,8 km² ili 90,8%.

Važnije zastupljene vrste divljači su: jelen, srna, divlja svinja, divokoz, zec, poljska jarebica fazan, medved, ris. U lovištu je prisutan veliki broj trajno zaštićenih vrsta, lovostajem zaštićenih i nezaštićenih vrsta.

Turizam

Područje Đerdap obuhvata delove turističkih klastera „jugoistočna Srbija“ i „Beograd“ i turističke destinacije Donje Podunavlje (sa Nacionalnim parkom, delom Dunava kao glavnog tranzitno-vodnog i nautičkog koridora kroz Srbiju, Đerdapskom klisurom i jezerom, hidroelektranom Đerdap 1, Kladovom, Donjim Milanovcem, Majdanpek, Lepenskim virom, rimskim spomenicima i dr.).

Sa aspekta turizma i ambijentalnih odlika, područje Đerdap sastoji se iz dve predeone celine:

1. akvatorije Dunava-akumulacije sa priobaljem, koja se pruža od ulaza u Nacionalni park kod Golupca, preko Đerdapske klisure, do brane hidroelektrane Đerdap I gde se ambijent u potpunosti menja; i
2. brdsko-planinske ruralne zone severnog Kučaja i Miroča, presečene dolinom Porečke reke (izvorište na Deli Jovanu) na zapadnu i istočnu celinu.

Razvoj turizma je započet na Dunavu, arheološkom nalazištu Lepenski vir i opštinskim centrima sa više kulturno-umetničkih i sportskih manifestacija, prirodnim i kulturno-istorijskim znamenitostima, lovištima i jednom broju sela u kojima su vidljivi počeci seoskog turizma zasnovani uglavnom na lokalnoj inicijativi. Postojeća turistička i rekreativna ponuda, s obzirom na potencijale, nije dovoljno razvijena i afirmisana, a još manje organizovana i povezana, kako među opštinama na području Nacionalnog parka, tako i sa susednim opštinama u Srbiji i Rumuniji. Smeštajni kapaciteti su skromni, karakteriše ih različit nivo turističke usluge i sadržaja, i trenutno su većinom lošeg kvaliteta. Na području je prisutan trend smanjivanja broja turista i broj noćenja, kao i vremena zadržavanja turista. Ukupan turistički promet na planskom području je za oko 50% manji od prometa koji je bio zabeležen 80-tih godina prošlog veka. Domaća turistička tražnja je zastupljenija od inostrane, i usmerena je manje ka nautičkom i jezerskom a više ka izletničkom, manifestacionom, seoskom turizmu ali i ka poslovnim putovanjima. Inostrani turisti su najčešće individualni gosti.

DEMOGRAFSKE I SOCIJALNE KARAKTERISTIKE

Na području Đerdapa, prema popisu 2002. godine živelo je ukupno 41.754 stanovnika, od toga 21% (8.744 stanovnika) živi u 9 naselja Nacionalnog parka Đerdap, dok u 18 naselja van Nacionalnog parka živi 33.010 stanovnika.

U obrazovnoj strukturi stanovništva starijeg od 15 godina ističe se relativno veće učešće onih sa završenom srednjom školom (oko 34%). Nepovoljna okolnost je što 26% ima završenu samo osnovnu školu, 20% stanovnika je sa nepotpunim osnovnoškolskim obrazovanjem i 9,5% je bez ikakve školske spreme. Više i visokoobrazovani čine svega 6,5% odrasle populacije.

Etničku strukturu stanovništva odlikuje relativna heterogenost, pri čemu su najzastupljeniji Srbi (84%), Vlasi (9%) i Crnogorci (2%), dok je udeo stanovništva ostalih nacionalnosti, kao i udeo neizjašnjenih i neopredeljenih, izjednačen i iznosi oko 2% respektivno.

U periodu 1948-2002. godine, broj domaćinstava je gotovo udvostručen (sa 8.345 na 14.920, prema novoj metodologiji, odnosno 15.742 prema staroj metodologiji popisa), a najveći porast beleže naselja Majdanpek i Kladovo, pre svega zbog opadanja prosečne veličine domaćinstva sa 4,5 čl./domaćinstvu na 2,8 čl./domaćinstvu.

Osnovna karakteristika je izuzetno niska prosečna gustina naseljenosti (oko 27 st./km²) od čega delimično odstupaju urbana naselja: Kladovo (314 st./km²), Donji Milanovac (73 st./km²), Majdanpek (57 st./km²); Golubac (46 st./km²) i naselja u neposrednoj blizini Kladova (Davidovac, Kladušnica i Novi Sip, 56-44 st./km²). S druge strane, najnižu naseljenost imaju obuhvaćeni delovi opština Negotin (11 st./km²) i Kučevo (12 st./km²).

U svim obuhvaćenim opštinama, broj stanovnika je kontinuirano rastao sve do 1961. godine. Nakon toga, do 90-ih godina prošlog veka, populacioni rast na području Đerdap je ostvaren isključivo zbog povećanja broja stanovnika u opštinama Majdanpek i Kladovo, kao rezultat njihovog privrednog razvoja. Međutim, u posledenjem

međupopisnom periodu (1991-2002. godine), populaciona slika se izmenila, došlo je do velikog ukupnog populacionog pada za 2.748 stanovnika po staroj metodologiji popisa, odnosno čak za 5.162 stanovnika ili za 12% po novoj metodologiji, što je posledica sankcija,

krize i ekonomske recesije iz 1990-ih. Jedino naselje koje je u ovom periodu zabeležilo minimalan porast stanovništva je Novi Sip, ali je, sa druge strane, trećina naselja izvan Nacionalnog parka izgubila preko 20% stanovništva. Demografski najnepovoljnija situacija je u naselju Petrovo Selo (opština Kladovo) koje je, posmatrano u periodu 1971-2002. godine, izgubilo gotovo 80% stalnog stanovništva.

Na osnovu prosečne starosti stanovništva (44,6 godina), ovo područje se nalazi u stadijumu najdublje demografske starosti, gde grupa starijeg sredovečnog stanovništva beleži relativno veće učešće (oko 30%).

Gradska naselja beleže najveći potencijal u radnom kontingentu, koji u proseku obuhvata 65% stanovništva. Na osnovu opšte stope aktivnosti, koja iznosi 44,5%, može se zaključiti da u kontingentu radnosposobnih preovladava neaktivno stanovništvo. U opštini Majdanpek je nešto povoljnija stopa aktivnosti (47,6%), dok je izrazito nepovoljna u obuhvaćenim delovima opština Negotin (34,4%) i Kučevo (36,7%), takođe zbog starosti njihovog stanovništva.

Javni sektor

Većinu usluga javnih službi stanovništvo sa područja Đerdap zadovoljava u svojim opštinskim centrima. Mreža javnih službi je generalno dobro razvijena, ali je stanje objekata, posebno na ruralnom području prilično loše, opterećeno manjkom sredstava za održavanje. Takođe, konstantno smanjivanje broja stanovnika dovodi u pitanje racionalno i efikasno funkcionisanje određenih službi.

Dečiji vrtići se uglavnom nalaze u opštinskim centrima, a pojedini funkcionišu u sklopu osnovnih škola.

Područje je relativno dobro pokriveno mrežom osnovnih škola koju čine matične škole sa odeljenjima u selima, neujednačenog kvaliteta nastavnog procesa i postignuća učenika. Srednje obrazovanje zastupljeno je u opštinskim centrima, a najčešći problem je nedovoljna opremljenost škola potrebnim sadržajima kao što su specijalne nastavne prostorije, biblioteke, trpezarije i restorani, sportski tereni i ostale prateće usluge.

Mrežu objekata primarne zdravstvene zaštite, pored domova zdravlja u opštinskim centrima čine zdravstvene stanice i ambulate na ruralnom području, a broj stanovnika na jednog lekara generalno je ispod republičkog proseka.

Socijalna zaštita organizovana je u okviru centara za socijalni rad u svim opštinama.

Mreža objekata kulture je relativno razvijena, sa izrazitom koncentracijom objekata u opštinskim centrima koje treba rekonstruisati. Namenski građeni objekti za potrebe kulture (domovi kulture) postoje u većini seoskih naselja, ali su uglavnom u lošem stanju i manje se koriste za predviđenu namenu.

SMERNICE IZ RAZVOJNIH DOKUMENATA

Prostroni plan Republike Srbije od 2010. do 2020. godine („Službeni glasnik RS“, 88/10). Za područje Đerdap posebno su relevantne sledeće odredbe Postornog plana Republike Srbije (PPRS):

- Područje Nacionalnog parka Đerdap, prema karakterističnim geografskim, istorijskim, funkcionalnim i kulturnim karakteristikama pripada prostornoj celini Istočne Srbije kao celini izuzetnih prirodnih i kulturnih odlika, ali teško ugroženih demografskih potencijala, sa značajnim problemom obnove demografske strukture, bogatim biološkim i kulturnim diverzitetom, uz značajan hidropotencijal reka.

- Područje Nacionalnog parka Đerdap pripada Dunavskoj razvojnoj osovini od primarnog značaja u Srbiji, odnosno širem prostoru koji je funkcionalno upućen ili povezan na reku Dunav, sa mogućnostima transgranične saradnje sa Rumunijom u zaštiti prirodnih i kulturnih dobara (naročito povezivanje Nacionalnog parka i parka prirode Gvozd na vrata).

- Donje Podunavlje definisano je kao prioritarna turistička destinacija sa manjim učešćem celogodišnje ponude. U prioritete do 2014. godine svrstan je turing pravac koridora Dunava : putne turing pravce (putevi kulture, biciklizma i dr.); plovne turing pravce u funkciji nautičkog turizma (predviđa se izgradnja marina i pristana); i dr.

- Koridor VII, međunarodni plovni put Dunavom, predstavlja potencijal za transnacionalnu saradnju Republike Srbije kroz brojne inicijative koje tretiraju strateške teme zaštite i razvoja na području Podunavlja, evroregiona i dr. Prostorna integracija i funkcionalna povezanost regionalnih celina, neophodna je za ostvarenje veće teritorijalne kohezije i za jačanje razvojnih kapaciteta.

- Prioritetno je definisanje biciklističke rute Eurovelo 6, a posle 2014. godine aktivnosti razvoja saobraćajne infrastrukture su usmerene ka rekonstrukciji državnog puta I reda Golubac – Đerdap I, izgradnji obilaznica Golupca, Majdanpeka i Kladova, te rekonstrukciji prevodnica na Đerdapu.

- Među strateškim prirodetima posebna pažnja se daje povećanju instalisanih snaga na postojećim hidroelektranama „Đerdap 1“ i „Đerdap 2“, rekonstrukciji elektrana i dalekovoda.

- Najveći deo područja Đerdap svrstano je u područja veoma kvalitetne životne sredine.

- Za sticanje međunarodnog statusa zaštite predlaže se Đerdap za upis u Listu rezervata biosfere MAB i Listu svetske kulturne i prirodne baštine UNESCO. U cilju jačanja prekogranične saradnje Srbije u oblasti zaštite prirode, u planskom periodu poseban značaj ima Đerdap.

- U prioritetna kulturna područja koja treba da uživaju poseban tretman svrstano je priobalje Dunava sa praistorijskim lokalitetima, rimskim limesom i srednjovekovnim tvrđavama (Golubac, Lepenski Vir, Diana, Pontes).

Prostorni plan područja posebne namene NP Đerdap, kojim se utvrđuju osnove organizacije, korišćenja, uređenja i zaštite područja posebne namene Nacionalnog parka Đerdap na delovima teritorija opština Golubac, Kladovo, Kučevo, Majdanpek i Negotin. Prema ovom Prostornom planu, na području Nacionalnog parka Đerdap ima 18 rezervata prirode. U I stepenu zaštite sada je 56,33 km² ili 8,83 odsto površine, u II stepenu zaštite je 134,15 km² ili 21,03 odsto i u III stepenu zaštite je 447,51 km² ili 70,14 odsto površine Parka.

Prostorni plan područja posebne namene međunarodnog plovnog puta E80 – Dunav (Panevropski koridor VII)- utvrdio je prioritete razvoja međunarodnog plovnog puta E80-Dunav i obuhvata delove teritorija sedam gradova, 15 opština, celu opštinu Sremski Karlovci i celu opštinu Kladovo. Obuhvaćeni su gradovi Beograd, Novi Sad, Sombor, Zrenjanin, Pančevo, Smederevo, Požarevac, kao i opštine Apatin, Odžaci, Bač, Bačka Palanka, Beočin, Bački Petrovac, Indija, Titel, Stara Pazova, Kovin, Bela Crkva, Veliko Gradište, Golubac, Majdanpek i Negotin.

Regionalni prostorni plan Timočke krajine - obuhvaćeno je oko 72% teritorije Nacionalnog parka Đerdap, ili oko 1.102 km² (na delovima teritorije opština Majdanpek, Kladovo i Negotin), koji uspostavlja planski osnov za postizanje većeg stepena funkcionalne integrisanosti, kako u okviru prostora Timočke krajine, republičkog prostora (sa susednim funkcionalnim područjima) i sa međunarodnim okruženjem.

- Nacionalne i lokalne strategije, planovi i ostali dokumenti
- Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije;
- IPARD II program Republike Srbije (2014-2020);
- Nacionalni program za poljoprivredu i ruralni razvoj Republike Srbije (2015-2020);
- Strategija regionalnog razvoja Republike Srbije;
- Nacionalna strategija održivog razvoja;
- Nacionalna strategija Srbije za pristupanje EU;
- Strategija razvoja turizma Republike Srbije;
- Generalni Master plan saobraćaja u Srbiji;
- Master plan održivog razvoja ruralnog turizma u Srbiji;
- Master plan turističke destinacije Donje Podunavlje;
- Master plan kulturnoistorijske rute Put rimskih careva;
- Prostorni plan opštine Kladovo;
- Prostorni plan opštine Golubac;
- Prostorni plan opštine Kučevo;
- Prostorni plan opštine Majdanpek.

Ključne međunarodne konvencije i strategije

U procesu integracije sa zemljama dunavskog regiona, Republika Srbija će primenjivati i Zajedničku sveobuhvatnu strategiju za zemlje dunavskog sliva (Dunavska strategija EU), čije su prioritetne oblasti (stubovi):

- Povezivanje Podunavskog regiona (poboljšanje mobilnosti i inter-modalnosti; podsticanje održive energetike; podsticanje kulture i turizma kao i direktnih kontakata među ljudima);
- Zaštita životne sredine u Podunavlju (ponovno uspostavljanje i očuvanje kvaliteta voda; upravljanje rizicima po životnu sredinu; očuvanje biodiverziteta, predela i kvaliteta vazduha i zemljišta);
- Rad na prosperitetu Podunavlja (razvoj društva zasnovanog na znanju kroz istraživačku delatnost, obrazovanje i informacione tehnologije; podrška konkurentnosti preduzeća; ulaganja u ljude i njihove veštine);
- Jačanje Podunavskog regiona (dalji razvoj institucionalnih kapaciteta i saradnje).

S obzirom na posebnu namenu područja Đerdap, a imajući u vidu izuzetnu koncentraciju prirodnog i kulturnog nasleđa, za zaštitu i razvoj područja Đerdap, značajna je primena i međunarodnih konvencija, koje se na ovo područje odnose:

- Konvencija o zaštiti evropske divlje flore i faune i prirodnih staništa (Bernska konvencija),
- Konvencija o očuvanju migratornih vrsta divljih životinja (Bonska konvencija),
- Konvencija o biodiverzitetu,
- Konvencija o močvarama (Ramsar konvencija),
- Konvencija o zaštiti svetske kulturne i prirodne baštine,
- Evropska konvencija o predelu,
- Konvencija o zaštiti i održivom razvoju Karpata,
- Konvencija o zaštiti evropskog arhitektonskog blaga,
- Evropske konvencija o arheološkom nasleđu,
- Rezolucije o kulturnim rutama Saveta Evrope

Ovaj projekat se realizuje uz podršku programa SENSE koji sprovodi Regionalni centar za životnu sredinu (REC).

Program finansira Švedska agencija za međunarodni razvoj i saradnju (SIDA)

REGIONAL ENVIRONMENTAL CENTER

